

Kurs: FRIK01/PEDK01

Kandidatuppsats, 15 poäng

Datum: 2009-06-11

Pedagogiska institutionen

Box 199, 221 00 Lund

Styrdokumentets moraliska inverkan i lärarens praktik

Max Hedlund och Otilia Tran

Handledare:

Bosse Bergstedt

Abstract

Arbetets art: Kvalitativ studie

Sidantal: 41 sidor inklusive bilagor

Titel: Styrdokumentets moraliska inverkan i lärarens praktik

Författare: Max Hedlund och Otilia Tran

Handledare: Bosse Bergstedt

Datum: 2009-06-11

Sammanfattning: Samhället som är i konstant förändring och utveckling bidrar till att läroplanen (Lpo94) möjligtvis inte används i så stort omfattning som den åsyftar till att göra.

Uppsatsens syfte är att ta reda på hur läraren förmedlar de normer och värderingar i sin undervisning som beskrivs i Lpo94. Detta eftersom det står i läroplanen att vissa mål måste nås för att eleven ska kunna utvecklas till den förväntade samhällsmedborgaren.

Resultatet som vi har kommit fram till är att läroplanens existens inte används i det omfattning det borde med tanke på den tid och resurs som troligtvis sätts på framställandet av läroplanen. Då lärarna utgår från sina egna erfarenheter och värderingar. Den kvalitativa metoden är det enda sättet man kan studera det implicita lärandet och eftersom samhället konstant är i förändring måste vi fortsätta studera detta fenomen.

Nyckelord: Normer och värderingar, läroplan, lärarens roll, explicit- och implicit lärande.

Innehållsförteckning

Förord	3
1. Inledning	4
1.2 – Nyckelord	4
2. Läroplanen (Lpo 94)	5
2.1 – Normer och värden	5
2.2 – Läraren skall	6
2.3 – Syfte	6
2.4 – Frågeställningar	6
3. Teori	7
3.1 – Val av litteratur.....	7
3.2 – Moralisk påverkan.....	9
3.3 – Subkategorier för implicit och explicit lärande i praktiken.....	10
3.4 – Skolans praktik.....	11
4. Metod	13
4.1 – Val av metod	14
4.2 – Kvalitativ metod	14
4.2.1 – Social konstruktivism.....	14
4.3 – Databearbetning	15
4.4 – Kvalitet och etik	16
4.5 – Genomförande och urval	17
4.6 – Tillvägagångssätt.....	18
4.7 – Metoddiskussion.....	19
5. Resultat	19
5.1 – Observation 1 – SO-lektion, kl. 09.15-10.05	19
5.2 – Observation 2 – Syslöjdslektion, kl. 10.10-11.40	20
5.3 – Observation 3 – Matematiklektion, kl. 12.15-12.55	21
5.4 – Observation 4 – Språklektion (spanska), kl. 13.00-13.45	22
6. Analys	22
6.1 – Explicit lärande: observation 1	23
6.2 – Explicit lärande: observation 2.....	24
6.3 – Explicit lärande: observation 3.....	24
6.4 – Explicit lärande: observation 4.....	25
6.5 – Implicit lärande: observation 1	25
6.6 – Implicit lärande: observation 2.....	26
6.7 – Implicit lärande: observation 3.....	26
6.8 – Implicit lärande: observation 4.....	27
7. Diskussion/slutsats	27
Referenser	30
Bilaga 1	32
Bilaga 2	32

Förord

Vi vill här passa på att tacka den skola och klass som ville ställa upp för vår undersökning, d.v.s. både observationerna och intervjutillfällena. Genom deras deltagande och intresse för vår undersökning har de givit en stor del av material till vår uppsats. Vårt arbete skulle med andra ord inte ha kunnat genomföras om rektorn i skolan hade tackat nej till vår undersökning.

Vi vill gärna tacka vår handledare Bosse Bergstedt som har givit oss stor feedback och hjälpt oss under arbetets gång. Andra personer som har hjälpt oss på traven som vi gärna ser som en stor hjälp för vårt genomförande av uppsatsen är bl.a. Glen Helmstad (teoriundervisning), Sven-Åke Lennung (metodundervisning) och Maria Löfgren Martinsson (strukturella hänvisningar angående uppsatsutformning).

1. Inledning

Samhället är under konstant förändring och utvecklingen går allt snabbare vilket bidrar till att normer och värderingar också följer den här samhällsutvecklingen. Kan vi då behålla tidigare förekommande generations normer och värderingar i fostran av den senare generationen oberoende av samhällsutvecklingen utifrån läroplanen Lpo94. Vi anser att fostran av dessa normer och värderingar är utgångspunkten till vilka samhällsmedborgare som utvecklas i framtiden. Läraren har därför ett stort ansvar gentemot samhället att kunna förmedla dessa normer och värderingar hos de unga individerna, för att minska risken till att ett destruktivt beteende utvecklas under individernas uppväxttid.

I detta sammanhang faller det nödvändigt för oss att studera närmare på läroplanens riktlinjer och värdegrund eftersom det är dessa som ska styra lärarens roll som förmedlare av normer och värderingar till dessa unga individer.

1.2 Nyckelord

I vår uppsats är det några begrepp som återkommer väldigt ofta. Vi anser därför att det är viktigt att förklara vad vi menar med dessa nyckelbegrepp. Dessa begrepp har dessutom en stor betydelse för uppsatsen.

Normer och värderingar: De grundläggande uppfattningar (värderingar) och regler för beteendet (normer) som vi definierar eller upplevs som viktigt och värdefullt, som speglar en kulturs värden. Dessa uppfattningar menar Anthony Giddens (2003) är någonting som ger mening och vägledning för individer då de befinner sig i det sociala samspelet av verkligheten (a.a. s. 37).

Läroplan: Det statliga styrdokumentet som Sveriges skolor ska förhålla sig till. I den här uppsatsen åsyftar vi med ordet ”läroplan” Lpo94 som är styrdokumentet för obligatoriska grundskolan.

Lärarens roll: Den individ som vi anser ska förhålla sig till styrdokumentet för att normer och värderingar ska förmedlas på ett korrekt sätt och även den individ som vi valt att studera. Detta eftersom enligt Gunilla Lindqvist (1999) är det läraren som indirekt påverkar och ger inflytande på eleven genom dennes sociala miljö (a.a. s. 21).

Vår uppfattning och tolkning av dessa två ord utgår från wikipedias förklaring.

Explicit: ”betyder uttryckligt, uttryckligen, tydliggjort. Ordet härstammar från latinets *explicare*, egentligen ”att vika ut”, alltså också synliggöra, förklara. Det explicit utsagda är sagt öppet, i klara ord, utan några omskrivningar” (Wikipedia, 2009).

Implicit: ”betyder ’inte klart utsagd, underförstådd” (Wikipedia, 2009).

2. Läroplanen (Lpo94)

Vi har valt att redovisa för vår uppsats relevanta utdrag ur läroplanen Lpo94 vilket gäller den obligatoriska skolgången i Sverige, förskola och grundskola. Detta är för att se på de normer och värderingar som staten vill att de framtida medborgarna ska inneha.

2.1 Normer och värden

- Skolan skall aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.
- Ingen skall i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder eller för annan kränkande behandling. Tendenser till trakasserier och annan kränkande behandling skall aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.
- Skolan skall vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den skall framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen skall vara saklig och allsidig.
- Alla som verkar i skolan skall hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.
- Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund.

- Grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö.
- Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla.
- I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.
- Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart (Lpo94).

2.2 Läraren skall

Klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet, öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem, uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen och samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete (Lpo94).

2.3 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att ta reda på hur läraren förmedlar de normer och värderingar i sin undervisning som beskrivs i Lpo94. Det är viktigt att poängtera att det är lärarnas roll som förmedlare av dessa normer och värderingar vi har som studieobjekt.

2.4 Frågeställningar

- Hur väl följs dessa riktlinjer gällande i praktiken?
- Uppfylls dessa mål (satta i läroplanen) om inte, varför?

3. Teori

Vår teoretiska bakgrund kommer att innehålla dels de stycken som berör området moral och fostran i läroplanen (Lpo94). Vi kommer även att presentera teorier kring hur dessa värden förmedlas och genomförs i praktiken.

3.1 Val av litteratur

Enligt Alan Bryman (2002) är det högst relevant att kännedom om vilka litteraturer som finns tillgänglig i det område som ska studeras innan undersökningen påbörjar. Anledningen till detta handlar om att se om det redan finns kunskaper inom det specifika området och vad det möjligtvis har gjorts tidigare. En bra genomgång av litteratursökningen är också ett sätt att stärka trovärdigheten i undersökningens ämnesområde (a.a. s. 456).

Avgränsningar för litteratursökningen har vi valt att ämnet enbart ska ses utifrån det svenska samhällets läroplan (Lpo94), d.v.s. som skrivits samt att den åsyftar till grundskolan.

Undersökningens litteratursökning har skett inom bibliotekens databaser vid Lunds Universitet. LOVISA är Lunds universitets grundliga databas för t.ex. sökning av böcker, avhandlingar, tidskrifter etc. För att vidare få en fullständig artikelsök av ämnet har vi använt oss av databasen ELIN och vidare till LIBRIS som består av böcker och tidskrifter hos cirka 200 bibliotek i Sverige (Bryman, 2002, s. 456).

Då vi ska försöka ge svar på den frågeställning som tidigare angivits genom att granska den litteratur som berör detta ämne finner vi det nödvändigt att välja ut relevanta sökord för detta ändamål samt söktjänst. Eftersom vår avgränsning gäller Sverige och det är forskning vi letar efter ansåg vi att det bästa sättet att finna den data som behövs var att hålla sig till de söktjänster som erbjuds av svenska universitet. Eftersom vi befinner oss vid Lunds universitet vände vi oss först till de publikationer som samlas i en databasen LOVISA. Då vi har funnit ett forum för vårt sökande kan vi sen försöka definiera vad det är vi letar efter. De sökord som vi använde för att definiera den frågeställning vi hade var: skola och moral. Vi valde här att göra en enkel sökning där vi ville se hur mycket som fanns att hämta i detta ämne. Vi fick här tio träffar.

Efter att ha tittat på dessa träffar återvände vi till sökmotorn igen för att avgränsa det till endast forskning d.v.s. avhandlingar. Med samma sökord gjorde vi nu en ny sökning med denna avgränsning och detta resulterade i noll träffar. Resultatet av den här sökningen skrevs på engelska vilket gav oss idén att söka med samma ord fast på engelska. Då detta är en

databas för Svenska universitet hade vi godtyckligt antagit att datamaterialet skulle finnas på svenska och därför begränsat vår sökning till detta. Vår nya sökning löd ”school and moral” och resulterade i fem träffar.

Nu har vi fem alternativ och måste nu begränsa oss till en av dessa avhandlingar som berör den frågeställning som vi har ställt. Här är det två faktorer som berör vårt val av avhandling, dels hur relevant den är gentemot vår problemformulering samt hur ny den är. Vår problemformulering berör utbildningssystemet och här framförallt skolan i Sverige vilket gör att de avhandlingar som saknar denna beröringspunkt försvinner. Av de fem alternativ är det två avhandlingar som man kan utläsa kommer från en pedagogisk institution och då den ena: ”*Mellan styrning och moral: berättelsen om ett lärarlag*” av Knutas, Agneta (2008) inte berör vår frågeställning valde vi bort denna. Medan *The School as a Moral Arena: ”Constitutive values and deliberation in Swedish curriculum practice*” av Norberg, Katarina (2004) ansåg vi har en större relevans till vår undersökning och fick därför plats i vår teori- och analysmaterial.

Efter vår sökning på LOVISA vände vi oss till LIBRIS för att få ett riksomfattande sökresultat. Med samma sökord som tidigare skola och moral gjorde vi en sökning som fick 19 träffar. Av dessa 19 så är det 14 titlar som hamnar inom vår tidsmässiga avgränsning skrivna efter att Lpo94 trädde i kraft. Efter att vi tillämpat vår första avgränsning tittade vi närmare på de 14 titlarna och fann enbart att två av dessa var av relevans för vår undersökning:

- Etiska lärare - moraliska barn: forskning kring värdefrågor i skolans praktik: värdepedagogiska texter II / Gunnel Colnerud & Solveig Hägglund (red) (2004)
- Skolans moraliska och demokratiska praktik: värdepedagogiska texter I / Gunnel Colnerud (red) (2004)

Förutom att använda oss av dessa databaser har vi även med hjälp av Internet tittat närmare på de hemsidor som är aktuell för ämnet, som t.ex. de svenska skolornas regler, läroplanen, tjänstemanna ansvaret inom läraryrket etc. Dessa områden har vi bedömt genom organisationens aktualitet och trovärdighet som skolverkets hemsida. Vi har även tagit hjälp av tidigare studerade litteraturböcker för att finna det material som är relevant i ämnet.

3.2 Moralisk påverkan

Enligt Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) gestaltas elevernas moraliska normer genom lärarnas sätt att vara och dessutom genom vad denne betonar i sitt tal och dess framhållning som viktig under lektionerna i skolan. Lärarens beteende och dess uttryckssätt påverkar med andra ord eleverna på flera olika sätt. Det kan därför ses som ett moraliskt lärarideal för dessa elever, d.v.s. att läraren innehar en yrkesetik som framhävs till eleverna. I detta fall kan det handla om olika normer, det som anses är bra eller dåligt.

Då läraren är en moralisk förebild för eleverna i sin undervisning påverkar lärarna elevernas moraliska utveckling och medvetenhet genom vilka områden eller händelser som uppmärksammas av läraren (a.a. s. 130).

Betydelsen för den moral som förmedlas till eleverna kan komma i uttryck som hur lärarens handlande inrymmer flera olika moraliska budskap när undervisning sker i klassrummet. Det kan handla om olika moraliska antaganden som läraren gör omedvetet men vidare utvecklas i elevernas tänkande (a.a. s. 139).

Vidare menar Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) att läraren inte enbart påverkar eleverna genom sitt sätt att vara utan strategier av olika slag kan också komma till användning då de vill få elevernas uppmärksamhet. I detta fall påverkar det omedvetet elevernas moraliska tänkande. Det kan vara någonting så enkelt som konstruktionen av en klassgemenskap, att diskutera och formulera fram regler för den aktuella klassen – klassens moraliska regler byggs upp. Didaktisk instruktion bygger på undervisningens innehåll där olika moraliskt önskade handlingar görs till en central punkt i undervisningen.

Undervisningsdesign och utförande är en annan strategi som lärarna använder sig av för att bygga upp en så intressant undervisning som möjligt för elevernas bästa utveckling. Denna utförande kan dock hamna i olika konsekvenser då alla elever är olika och tar in information på flera olika sätt. Läraren kan med andra ord inte gå för hastigt eller för långsamt i sin undervisning, då alla ska få möjlighet att hinna med och ta in så mycket kunskaper som möjligt för att inte störa den moraliska utvecklingen hos eleverna (a.a. s. 141).

Enligt Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) anses lärare i många fall vara en moralisk förmedlare. De områden som ofta kommer till tals där läraren förmedlar sin moraliska tänkande är bl.a. de olika klassrumsreglerna (rutiner och normer som styr elevernas handlande), valet av det materiella stoffet i undervisningen, lärarens olika sätt att bemöta

eleverna, hur läraren gör utvärdering i sina tal och dessutom hur denne ger ut bedömningar och betyg till elever (a.a. s. 142).

3.3 Subkategorier för explicit och implicit lärande i praktiken

Enligt Gunnel Colnerud (2004) skiljer man på tre olika typer av moraliska uttryck, det finns den moraliska instruktionen, den moraliska konversationen och den moraliska interaktionen.

Den moraliska instruktionen handlar om tillsägelser i form av interjektioner ett exempel på detta i en skolsituation kan vara när läraren säger åt eleverna att, sluta bråka! Sitt still! Räck upp handen! Var tysta!

Den moraliska konversationen tar sig uttryck i de situationer då läraren och eleverna tillsammans löser ett dilemma genom samtal och diskussion. Exempel på detta i en skolsituation kan vara hur regler över hur eleverna ska behandla varandra i klassen bestäms, etiska dilemman som om det är rätt med abort och hur tillgångarna i datorsalen ska fördelas rättvist.

Den moraliska interaktionen tar sig uttryck i lärarens agerande och beteende gentemot elever och annan personal på skolan. Exempel på detta i en skolsituation kan vara att fördomma eleverna med hån och gester när eleverna svarar fel, lärarens val av ord i sin undervisning och valet av det materiella stoffet i undervisningen (a.a. ss. 11-12).

”Lärarens betydelse för det moraliska klimatet kan inte överskattas.” – (Gunnel Colnerud, 2004, s. 21).

När man diskuterar värdepedagogik måste man enligt Robert Thornberg (2004)¹ göra en distinktion mellan explicit och implicit värdepedagogik. Den explicita handlar om att man med uttryck och vetskap förmedlar en värdering. Det kan vara att man med ett klassråd ger eleverna chans att påverka sin situation och de ser att de kan få igenom sin röst, då medför läraren ett demokratiskt tänkande hos eleverna. Det kan även vara att läraren antingen själv eller med hjälp av klassen utarbetar regler för hur eleverna ska bete sig mot varandra, reglerna nedtecknas och läraren ser till att de sköts (a.a. s. 31).

Den implicita värdepedagogiken utgörs av lärarens handlingar, aktiviteter etc. som exempelvis i ett klassråd där de sägs ska vara en demokrati och eleverna ska kunna vara med att påverka men slutändan blir det ändå lärarens åsikt som blir gällande. Detta medför att eleverna inte kommer tro på de demokratiska värderingarna som det är tänkt att de ska. Ett annat exempel är val av litteratur som eleverna ska läsa, det kan vara allt från NO böcker till matematik. Här förekommer det ibland stereotypa exempel som eleverna utsätts för, det kan vara att i matematikböckerna är alla problem som handlar om teknik och mekanik gestaltade med en man och liknande problem som handlar om bakning och hushållsarbeten gestaltade av en kvinna (a.a. s. 32).

”Föräldrars fostran i hemmet ligger nära skolans värdepedagogiska praktik eftersom båda handlar om värdepåverkan där vuxna har en intention att påverka de unga att tillägna sig förmågor eller färdigheter som bygger på vissa moraliska värden/.../och där de vuxna använder sig av vissa strategier eller metoder för att bedriva denna värdepåverkan.” – (Robert Thornberg, 2004, s. 33)¹.

Enligt Gerd B Arfwedson och Gerhard Arfwedson (1995) menar dem att inläring av normer inte skiljer sig från annan ämnesinläring, d.v.s. att den är kontextuell vilket innebär att lärarens agerande i skolsituationer måste överensstämma med budskapet läraren förmedlar. Läroplanens mål är att fungera som en samhällelig systemstabilisering för den samtid där den används, detta är även dess ändamål och syfte (a.a. s. 45).

3.4 Skolans praktik

Enligt Christina Osbeck (2004) är normer och värderingar någonting vi individer utvecklar genom förståelse av såväl från lärarens handlingar och elevernas intagande av de värdegrunder som sänds ut från lärarna (a.a. s. 10). Då hon menar att Lpo94 dokumentet har ett tydligt kapitel om hur skolan har uppgift att förmedla grundläggande värdegrunder (a.a. s. 11).

”Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på.” – (Lpo, 1994, s. 5) (a.a. s. 11).

Åsa Söderström (2004) menar vidare att skolan innehar en central roll när det gäller att studera förändringar i samhällets gemensamma normer och värden. Det talas därför mycket om hur mycket ansvar en lärare i en skolinstitution har, då de ska se till att de grundläggande samhällsmålen nås utav eleverna. I detta fall handlar det även om skolans mål ska nås (a.a. s. 28).

Genom styrdokumentet Lpo94 är det väldigt viktigt att elevernas inflytande ses som ett grundläggande värde. Helene Elvstrand (2004) kopplar detta ihop med hur undervisningarna måste i viss mån grunda sig i elevernas inflytande och delaktighet för att kunna genomsyra hela skolans verksamhet (a.a. s. 54). Vidare menar Robert Thornberg (2004)² att läraren förväntas att medvetet påverka de unga eleverna enligt en viss uppsättning värden och normer för att ge eleverna styrkan till att utveckla sig själv att handla på de sätt som de anses vara relevant. Eleverna som hamnar i detta sammanhang ges utrymme att utöva en viss kontroll över sina liv och uppfattas ha både rättigheter och skyldigheter (a.a. s. 76). Lärares roll i skolinstitutionen kan därför ses som en samtalspartner till eleven, d.v.s. att undervisa om sociala färdigheter. Tanken är att eleverna lär sig att följa etiska regler och vidare utvecklar etisk förmåga (a.a. s. 86).

Katarina Norberg (2004) granskar också läroplanens inverkan på skolan i praktiken. Hon menar att trots att läraren följer läroplanen i sitt utlärande av dess värderingar till punkt och pricka finns det en person bakom denna lärarroll. Den här personen som framträder mellan lektionerna och omedvetet i undervisningen har precis lika stor betydelse för utlärandet av normer och värderingar som den lärarroll som medvetet förmedlar och diskuterar dessa fenomen (a.a. s. 19). Hon menar vidare att det är viktigt för lärare att förstå att deras egna värderingar som kanske inte delas av läroplanen också lärs ut under dessa tillfällen (a.a. s. 20).

Carina Henriksson (2004) menar att läroplaner finns för att betona elevernas rättigheter, att behandlas som en unik individ, d.v.s. att lärarna måste vara medvetna om att alla elever är olika och måste därför ta hänsyn till de olikheter som finns i varje individ och göra upp kursplaner som alla elever ska kunna klara av oavsett hur hög eller låg kompetens den ena eller den andra eleven har. Men det handlar dock även om elevernas skyldighet att ta ansvar för sin egen inläring till vidare utveckling (a.a. s. 107). Undervisning är med andra ord ett medel som skolinstitutioner använder sig av för att förmedla de grundläggande normer och värderingar till elever till deras utveckling till en "bra" samhällsmedborgare (a.a. s. 114).

Sara Övermalm (2004) anser att styrdokumentet visar ett visst fostringsuppdrag som lärarna innehar i sin roll, d.v.s. att lärarna är skyldiga till att bidra med sina kunskaper och deras pedagogiska kompetens för elevernas bästa. Allmänna direktiv om etiska förhållningssätt som ska råda mellan individerna som arbetar och verkar inom skolväsendet har därför en stor roll i den pågående utvecklingen hos den unga eleven som påverkas mer eller mindre av deras handlingar (a.a. s. 135).

3.5 Sammanfattning av teori

Den moraliska påverkan enligt Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) gestaltas elevernas moraliska normer genom lärarens sätt att vara. Då läraren är en moralisk förebild för eleverna i sin undervisning påverkar lärarna elevernas moraliska utveckling och medvetenhet där det förmedlas genom olika budskap som uttrycks. Enligt Gunnel Colnerud (2004) finns det tre subkategorier för det moraliska uttrycket, den moraliska instruktionen, den moraliska konversationen och den moraliska interaktionen. Robert Thornberg (2004)¹ gör en annan uppdelning av den moraliska värdepedagogiken nämligen i explicit och implicit värdepedagogik. Inläring av normer skiljer sig inte från annan ämnesinläring utan måste vara kontextuell enligt Gerd B Arfwedson och Gerhard Arfwedson (1995). Genom förståelse utvecklar individer normer och värderingar utifrån lärarens handlingar och elevernas intagande och tolkning av dessa enligt Christina Osbeck (2004). Åsa Söderström (2004) anser att de grundläggande samhällsmålen nås utav eleverna, är lärarens och skolinstitutionens ansvar. Helene Elvstrand (2004) menar att det är viktigt att elevernas inflytande ses som ett grundläggande värde, det vill säga att eleven måste vara delaktig för att kunna genomsyra skolans verksamhet. Rättigheter och skyldigheter är områden som eleverna måste utöva kontroll över för att ge eleverna styrka till att utveckla sig själv att handla på de sätt som anses vara relevanta enligt Robert Thornberg (2004)². Katarina Norberg (2004) menar att det finns en person bakom lärarrollen som i lika stor utsträckning förmedlar omedvetet normer och värderingar till eleverna. Lärarna måste ta hänsyn till varje individs olikheter därför är det viktigt att behandla eleverna som unika individer enligt Carina Henriksson (2004). Sara Övermalm (2004) menar att lärarna har skyldighet till att bidra med sina kunskaper för elevernas bästa då styrdokumentet visar ett visst fostringsuppdrag som läraryrket innehar.

4. Metod

Uppsatsens utgångspunkt är att göra en empirisk undersökning med en teoretisk bakgrund. Den teoretiska bakgrunden kommer att grunda sig på lärarens roll i teorin, normer och värderingars definition, läroplanens mål samt den osynliga pedagogiken. Som empirisk undersökning har vi genomfört ett antal intervjuer med lärare i grundskolenivå som har observerats innan av oss. Vi väljer grundskolan p.g.a. skolplikten som medför ett tvång av den värdegrund som är satt i Lpo94. Utgångspunkten i denna undersökning kommer därför att ha en deduktiv ansats. Vilket vi menar att vi endast kommer att utgå från det datamaterial som vi samlat in för att dra våra slutsatser.

4.1 Val av metod

Valet av vår metodanvändning har vi utgått från att åstadkomma kunskap och utveckla teorier inom lärarens roll som förmedlare av normer och värderingar. Vi kommer därför först att titta på teorin inom området för att skapa en grund för vår undersökning. Detta för att vidareutveckla vår studie och ge oss en djupare förståelse av ämnet innan intervjuerna påbörjas. Enligt Sigmund Grønmo (2006) handlar vetenskapliga undersökningar om att garantera att kunskapen och teorierna uppfyller de krav av kvalitet och relevans på det aktuella ämnesområdet för att den ska förbli giltig och fullständig (a.a. s. 46). Det är därför viktigt att vi som forskare väljer den metod som kan bidra med hög reliabilitet, d.v.s. att undersökningen kan genomföras på ett sådant sätt så att liknande data framkommer vid användning av samma undersökningsmetoder (a.a. s. 418).

4.2 Kvalitativ metod

Vi har genom uppsatsens syfte valt att använda oss av en kvalitativ metod som enligt Karin Widerberg (2002) syftar till att klargöra ett fenomenets karaktär eller egenskaper, medan den kvantitativa metoden handlar om att fastställa mängder inom ett område av olika slag genom att söka efter förekomst eller frekvens (a.a. s. 15). Alan Bryman (2002) menar att den kvalitativa forskaren utgår från ett socialt fenomen genom att närma sig forskningsfältet. Avsikten är att fokusera på ämnesområdet och försöka förstå och bilda en djupare förståelse inom de olika sociala fenomen som uppstår vid fältet. Detta för att få en klarare bild av ämnet och tolka bakomliggande information till det aktuella tillståndet som råder inom den sociala värld denne studerar (a.a. s. 34).

I den kvalitativa metoden studerar forskaren utifrån en subjektiv synvinkel. Detta innebär att vi som forskare betraktar den studerande miljön och de individer utifrån deras känslor, kunskaper och erfarenheter som är av relevans för forskningen (a.a. s. 35).

Vidare i valet av metod inom den kvalitativa ansatsen har vi valt att observera läraren i dennes miljö (klassrummet) och dessutom använda oss av den semistrukturerade intervju metoden med lärare för att få fram datamaterial till vidare analys. Valet av den semistrukturerade intervjun är att innan observation ha utformat en intervjuguide som består av olika teman som ska beröras. Vi som forskare har då möjligheten att ställa frågorna antingen i ordningsföljd eller i den ordning beroende på vad intervjupersonen ger för respons av de frågor som ställs (Bryman, 2002, s. 301). Det är därför viktigt att vi som forskare ska kunna ställa följdfrågor under pågående intervju när tillfällen väl förekommer. Vi anser att på så sätt skulle de kvalitativa data av denna metodform vara väldigt effektiv och flexibel för att samla in relevant datamaterial till vår undersökning.

Valet av att göra en observation i lärarens miljö är att först få inblick i deras arbetssätt, uttryck av normer och värderingar, kroppsspråk etc. Enligt Alan Bryman (2002) handlar det om att forskaren ska få en bättre utgångspunkt av aspekter av den sociala verkligheten innan intervjutillfällena äger rum (a.a. s. 317).

Enligt Alan Bryman (2002) engagerar sig observatörer i en social miljö för att få en bild av den kultur som en social grupp uppvisar. Detta sker under en viss tid och på grund av människans minne inte är helt pålitligt måste observatören föra anteckningar utifrån observationen. Dessa anteckningar görs även för att forskaren ska kunna reflektera över de skeenden som visats för att inte eventuellt förlora viktig information (a.a. s. 292). Ytterligare en motivation till valet av den deltagande observationen är för att se hur de olika elementen i ett socialt system är kopplade till varandra, som t.ex. värderingar, åsikter, uttryck, beteenden etc. (a.a. s. 266).

4.2.1 Social konstruktivism

Enligt Steiner Kvale (1997) handlar den sociala konstruktivismen om intervju som samtal, för att kunskap och erfarenheter ska kunna vidarebefordras. Samtalstekniken enligt Steiner Kvale (1997) handlar om hur samspelet mellan intervjuaren och intervjupersonen skapar kunskap och förståelse genom att samtala med varandra. I detta fall där intervjuaren ställer frågor medan intervjupersonen besvarar.

Det grundläggande sättet att vinna kunskap betonar man genom samtal mellan individer. Steiner Kvale (1997) som refererar till Richard Rorty [1979] menar att ”*individer uppfattar kunskap som socialt rättfärdigande av en övertygelse och inte som en riktig representation, ersätter konfrontationen med naturen*” (Kvale, 1997, s. 40). Vår kunskap handlar med andra ord om samtalet mellan individer snarare än samspelet mellan oss individer.

Den mänskliga verklighetens uppfattning där personer inbegriper i samtal refererar Steiner Kvale (1997) till John Shotter [1993] där han menar att den postmoderna formen av social konstruktivism beskriver de samtalsvärldar som finns till. Han menar att genom samtal formar det både oss själva som individ och våra världar till en konsensus. Det är med andra ord en grundläggande norm som individer innehar för att kunna utveckla den sociala verkligheten i samhället (Kvale, 1997, s. 40).

Utifrån dessa tre sociala kontexter kan samtalets perspektiv inte enbart utgå ifrån att det är en empirisk metod, utan även det grundläggande sättet att vinna kunskap, som samtidigt utgör den generella formen för mänskligt interaktion i världen. Genom den sociala konstruktivismens innehåll ligger därför vårt största intresse att använda oss av den kvalitativa metoden för att få de kunskaper och erfarenheter till vår undersökning.

4.3 Databearbetning

Genom att göra sitt val av metodanvändning och litteraturundersökning måste man i första hand göra källkritiska bedömningar enligt Sigmund Grønmo (2006). Källorna måste med andra ord användas och ske på ett professionellt sätt. Innan man använder de utvalda källorna till sin undersökning är det därför högst relevant att företa kritiska värderingar innan användning av dessa källor (a.a. s. 125). Kritiska bedömningar kan göras genom att se på *tillgängligheten* av materialet både empiriskt och teoretiskt, om det förekommer någon större *relevans* för det aktuella ämnesområdet, om den är *autenticitet*, d.v.s. om den är äkta och om materialet är *trovärdigt* (a.a. s. 126).

Under databearbetningen kommer vi att förhålla oss till dessa fyra punkter ovan för att undersökningen inte ska gå överstyr. Både när det gäller den empiriska- och den teoretiska delen av undersökningen.

Under vår bearbetning har vi förhållit oss till sökmotorer som endast erbjuder tillförlitliga material som vi har beskrivit ovan.

4.4 Kvalitet och etik

De val av metod som vi har gjort är grundat för att få en högsta möjliga validitet (giltighet) och reliabilitet (pålitlighet) i undersökningen som först utgår från observationer som sen följs av kortare intervjuer med lärarna där det vi sett kan bekräftas. På detta sätt ger det undersökningen en högre trovärdighet som nämnts tidigare. Enligt Alan Bryman (2002) menar han att validiteten i den kvalitativa metoden är uppdelat i intern- och extern validitet. Där intern validiteten ska finna god överrensstämmelse mellan forskarens observationer och de teoretiska utgångspunkter denne utvecklar i sin undersökning. Den externa validiteten rör den utsträckning i vilken resultaten kan generaliseras till andra sociala miljöer och eventuella situationer än det aktuella området som undersöks (a.a. s. 158). I vårt fall skulle vi kunna nå en högre intern validitet då vi är medvetna om att skolan är en miljö som inte går att generaliseras eller placeras i andra miljöer eller situationer. I detta sammanhang menar Sigmund Grønmo (2006) att reliabiliteten och validiteten överlappar i viss mån varandra för att kvaliteten i undersökningen ska bli godtagbart. *”Ett datamaterial kan inte bli giltigt eller relevant för problemställningen om materialet inte är pålitligt”* (Grønmo, 2006, s. 221).

För att bespara forskarens många obehagliga överraskningar menar Karin Widerberg (2002) att det är viktigt att poängtera undersökningens etiska aspekter, d.v.s. att hålla subjektets anonymitet och integritet skyddat, och hur man har tänkt hantera de material som samlas in (a.a. s. 37). Vidare menar Steiner Kvale (1997) att intervjuetiken även ska innehålla intervjupersonens samtycke till att delta i undersökningen och innehållet i undersökningen kommer vidare att användas för framtida bruk (a.a. s. 142).

4.5 Genomförande och urval

Genomförandet av intervjuerna har vi först kontaktat respektive grundskola i Lund och Malmö kommun. Detta genom att skicka ut ett e-mail och tala om vilka vi är och syftet med vårt arbete. Vidare har vi bevarat kontakten med de skolor som är intresserade för att vidare boka in observation tillfälle och intervjutid för undersökningen.

Vårt urval består av fyra lärare i olika ämnen i samma grundskola som har samma klass. Detta valdes ut på de premisserna först till kvarn gäller. Vårt mål med undersökningen är att uppmärksamma praktiken i förhållandet till styrdokumentet, Lpo94, genom framförallt observationer. Vi väljer att studera en skola istället för flera gör det möjligt för oss att se ifall samtliga lärare delar samma tolkning av läroplanens normer och värderingar. Vi anser att

datainsamlingsmaterialet utifrån detta perspektiv skulle ge oss ett mer homogent material att bearbeta. Detta urval har vi utgått från Sigmund Grønmos (2006) tolkning av urval genom självselektion. Där det innebär att vi som forskare väljer ut de enheter som ”råkar” finnas tillgängliga på ett bestämt ställe, tidpunkt och erbjuder sig själva till deltagandet av undersökningen (a.a. s. 106). Då vi nämnde tidigare att vi kommer att skicka ut ett e-mail till respektive grundskolor i Lund och Malmö kommun skulle alla få chansen att delta i vår undersökning. Avgränsningen av urvalet kommer i detta fall vara grundskolor som innehar årskurs sex till nio inom Malmö och Lunds kommun.

4.6 Tillvägagångssätt

Efter att en grundskola tackat ja till vår förfrågan om undersökningen angående observation och intervju fick vi möjlighet att följa en årskurs sex under en skoldag med fyra stycken ämneslärare under deras lektion. Detta svar erhöles då vi beslutade oss för att göra ett besök i den skola vi fick e-mail kontakt ifrån. Detta besök var endast avsett att träffa rektorn på skolan för att gå igenom eventuella möjligheter till den tidigare nämnda undersökningen. När vi träffade rektorn visade det sig att skolan var väldigt tillmötesgående och positiv till vår utgångspunkt för undersökningen och ett endagsschema presenterades för oss som uppfyllde de målsättningar vi sökte.

Undersökningen ägde rum under vårterminen 2009 och våra observationer skedde i bakgrunden av de lektionstillfällena vi besökte. Under observationerna hade vi platser längst bak i klassrummen som lärarna hade förberett åt oss. Detta var för att undvika eventuella påverkningar på vårt studium. Vi var med andra ord ”passiv deltagande” observatörer som inte på eget initiativ interagerade med varken lärare eller elever.

Under dessa fyra observationstillfällen befann vi oss båda i klassrummen och båda antecknade vad vi upplevde och såg. Vi använde oss av provisoriska/preliminära anteckningar som Alan Bryman (2002) beskriver som mycket korta noteringar som åsyftar att ge en minnesbild av de händelser som upplevs. Detta för att vid ett senare tillfälle kunna skrivas ner i detalj (a.a. s. 294). Under dagen samt under dessa tillfällen diskuterade vi inte dessa observationer för att minimera den eventuella påverkan av varandras resultat.

Efter varje lektion fick vi möjlighet för en kortare intervju med respektive lärare förutom läraren som hade SO-lektionen på morgonen. Anledningen till detta var för att han hade bråttom till ett möte som befann sig utanför skolans område. De resterande intervjuerna

pågick i cirka 10 minuter varpå vi antecknade svaren på de frågor vi ställde (se bilaga 1). Ett av huvudmålen med intervjuerna var att klargöra vilken inverkan vår observation har haft på lektionen.

Efter dagens undersökning sammanställde vi våra resultat som vi vidare presenterar under nästa rubrik.

4.7 Metoddiskussion

Genom att göra observationer och intervjuer i denna undersökning kan vi få fram ett säkrare resultat då detta ger oss möjlighet att studera det implicita lärandet vilket ingen kvantitativ metod hade kunnat göra. Vi anser dock att för att påvisa klara tendenser och att ge ett generaliserbart resultat hade krävt fler och längre observationer samt mer omfattande intervjuer med lärarna.

5. Resultat/empiri

Vi har valt att redovisa utdrag ur vårt empiriska material som även lagts som bilaga (bilaga 2). För att ge en så god överblick som möjligt har vi valt att redovisa dessa utdrag i kronologisk ordning, detta är för att påvisa ett händelseförlopp.

5.1 Observation 1 - SO-lektion, kl. 09.15-10.05

Helklassundervisning.

Den första lektionen under dagen då vi observerade en sjätteklass var en SO lektion, de skulle under den här lektionen ha något som läraren beskrev som ”mental träning” för att stärka elevernas självförtroende. Lektionen började klockan 09:15 varpå 12 stycken elever kom i tid och satte sig vid sina bänkar som stod uppradade med katedern framför sig. Läraren förklarade för eleverna vad som skulle ske under lektionen och under tiden han förklarade detta dök ytterligare nio elever upp. Läraren avbröt sin introduktion för att invänta de sena eleverna. Då det inte fanns tillräckligt med liggunderlag till samtliga elever förklarade läraren att som straff fick de elever som kom försenat att genomföra de avslappningsövningar som lektionen kom att bygga på utan dessa, men för att göra det rättvist fick de sedan turas om till nästa lektion så att de som hade liggunderlag idag fick vara utan nästa gång.

Läraren ber eleverna att flytta undan sina bänkar för att göra plats åt avslappningsövningen på golvet efter att läraren har haft en fem minuters powerpointpresentation om hur de mentalt ska tänka för att övningen ska fungera. Detta är inte heller något obligatoriskt moment då eleverna får valmöjlighet ifall de vill delta eller inte. Majoriteten av de elever som var försenade och därmed inte fick ett liggunderlag bestämmer sig för att ta rast istället för att närvara.

Den avslappnande musiken börjar höras från bandspelaren och eleverna verkar ha svårt att hålla sig lugna på sina liggunderlag. Läraren som väljer att delta i övningen väljer här att ignorera de elever som inte håller sig sansade och fokuserade.

En elev uttryckte under presentationen: *”ska man tänka att man är ensam eller ska man tänka att man är med kompisar?”*

Läraren svarar: *” jag tycker att man ska vara ensam”*.

5.2 Observation 2 – Syslöjdslektion, kl. 10.10-11.40

Halvklass med enskilt arbete.

Den andra undervisningen för dagen för sjätteklassen var sy- och träslöjd. Då den förra lektionen hade avbrutits av att träslöjdläraren fick ställa in lektionen var det bara de elever som hade syslöjd som var närvarande, dock togs ingen närvaro av läraren. Det var sammanlagt 11 elever varpå könsfördelningen är sju flickor och fyra pojkar. Lektionen började väldigt stökigt och läraren kunde inte få tyst på eleverna, vid detta sammanhang ändrade läraren då sitt uttryckssätt genom att gå från en aggressiv ton till ett vädjande. Detta resulterade i att eleverna lyssnade på läraren. En av pojkarna börjar efter lärarens korta presentation att spela musik från mobiltelefonen, läraren ignorerar detta i någon minut innan läraren hotar med att ta ifrån elevens telefon. Eleven stänger av mobilen och den ligger tyst på bordet i någon minut innan den börjar spela musik igen, läraren gör nu slag i saken och fråntar mobiltelefonen från eleven.

Klassrummet bestod av 16 sittplatser för eleverna uppbyggda av fyra bord med var fyra sittplatser. Tre av dessa bord användes vid detta lektionstillfälle, vi kan kalla borden; bord1, bord2 och bord3. Det var vid bord3 som läraren fråntog mobilen från eleven som inte kunde fokusera på sina arbetsuppgifter, som resultat av detta lugnar sig atmosfären hos bord3. Några minuter senare börjar en elev på bord2 att leka med sin mobil och spela musik som resultat av

detta ignorerar läraren detta fenomen. Eleven som blivit av med sin mobil uppmärksammar denna orättvisa och konfronterar läraren. Läraren motiverar detta agerande med att eleven som nu spelar musik kan sköta sina arbetsuppgifter trots mobilens musikspelning.

Lärarens rörelseschema har här varit mellan bord3 och bord2 och under första timmen har hon inte ens besökt bord1. Vid bord2 tar nu ytterligare en elev upp mobiltelefonen och under perioden då läraren är borta vid bord3 ökar bord2:s ljudvolym markant.

En av eleverna har gömt sig under ett bord efter att ett ämne som är pinsamt för eleven har uppdragats, läraren uppmanar eleven att komma fram från sitt gömställe och säger att vad som än har hänt så är allt förlåtet.

5.3 Observation 3 – Matematiklektion, kl. 12.15-12.55

Helklassundervisning.

Den tredje lektionen på schemat var matematik, men på grund av vissa händelser som har hänt den senaste tiden var läraren tvungen till att sätta in ett kortare klassråd för att reda ut händelsen. Det som uppdragades var att vissa elever hade skolkat och att skolan har en nolltolerans mot skolk, så de elever som hade gjort detta skulle få ett brev med sig hem som elevernas föräldrar skulle skriva under. Efter att detta hade upplärats började läraren visa upp bilder på svältande människor i tredje världen som eleverna skulle tolka. Anledningen till dessa bilder och tolkningar var att ge eleverna respekt för den skolmat som eleverna får dagligen. Eleverna hade tydligen några dagar tidigare haft ett matkrig och genom det här sättet försöker nu läraren förebygga ett sådant beteende. Det är inte bara uppvisandet av matens betydelse som läraren försöker förmedla utan även demokratiska värderingar och medmänsklighet, genom att ställa frågor som: *”hur tror ni att personen på bilden känner? Hur tror ni att personen på bilden verkar må?”*

Trots att det är helklassundervisning så är det nu helt tyst i klassrummet och alla eleverna sitter med ögonen mot katedern och läraren. Förutom klassföreståndaren fanns det även en extrapersonal i klassrummet, en speciallärare som när klassinformation var över tar med en elev ut till ett annat klassrum. Resten av eleverna som är kvar i klassrummet går tillsammans med läraren igenom den diagnos som de har haft vid ett tidigare tillfälle. Genomgången sker på så sätt att läraren läser de frågor de haft och eleverna får efter handuppräknings svaren på dessa som sedan antecknas på tavlan.

Slutligen går klassen igenom planeringen av en klassresa och läraren uppmanar nu eleverna att gå ut att arbeta ihop 100 kronor var. Läraren säger också att det är förbjudet att fråga sina föräldrar om pengarna utan det är viktigt att eleverna tar ansvar och arbetar ihop dessa.

5.4 Observation 4 – Språk (spanska) Kl. 13.00-13.45

Helklassundervisning med blandklass.

Den fjärde lektionen som eleverna har är språkundervisning där eleverna väljer vilket språk de vill läsa, spanska, tyska eller franska finns det att välja mellan. Vi följde här med de eleverna som valt att studera spanska. Lektionen börjar med att läraren på spanska hälsar eleverna välkommen till lektionen och genom bilder och korta textrader som förklarar vad bilden föreställer presenterar ett släkträd för eleverna. Allt som läraren säger sker på spanska med undantag från tillsägelser som sker på svenska.

Efter att ha presenterat släkträdet för eleverna delar läraren ut ett papper med frågor om presentationen som eleverna under resterande tid av lektionen ska svara på. Under den period då eleverna ska arbeta självständigt med detta papper och lärarens roll är endast att hjälpa de elever som anser att de behöver hjälpen, börjar elevernas ljudvolym successivt att öka och det under presentationen så lugna klassrum har nu börjat bli alltmer stökigt. En av eleverna slänger en pennvässare över klassrummet och som åtgärd av läraren får eleven en tillsägelse och blir även tvungen att flytta ifrån sin bänkkamrat.

Under den korta intervjun efter lektionen framkom det att språkläraren anser att normer och värderingar utförs och förmedlas på olika sätt beroende på vem man är som person. Dessutom att man inte medvetet går runt och reflekterar över hur man som lärare förhåller sig till läroplanen utan utgår oftare från egna erfarenheter.

6. Analys

Genom att svara på våra frågeställningar, d.v.s. *”Hur väl följs dessa riktlinjer gällande i praktiken”* och *”Uppfylls dessa mål (satta i läroplanen) om inte, varför?”*, har vi valt att tematisera analysen av resultatet som tidigare presenterats i två teman; det explicita och det implicita lärandet. Där det explicita lärandet handlar om att med uttryck och vetskap förmedla en medveten värdering, d.v.s. från lärare till elev, medan det implicita utgörs av det omedvetna lärandet där eleverna påverkas av lärarens ageranden och gester gentemot dem.

Genom att göra en sådan temaindelning som tidigare nämnts kommer vi därför enbart att använda oss av de utdrag från de fyra observationerna och intervjuerna som vi uppfattar är exempel på explicit- respektive implicit lärande. Dessa utdrag görs p.g.a. att vi anser att resultaten som vi har fått fram grundar sig på väldigt många möjliga exempel av dessa lärande. Vi vill här enbart påvisa en tendens som existerar i praktiken och då det finns flera exempel av liknande tendenser som upprepas har vi därför valt att inte behandla samtliga.

6.1 Explicit lärande: observation 1

Enligt läroplanen (Lpo94) är det viktigt att medvetet påverka elevernas moraliska utveckling för att individer i samhället ska få en gemensam värdering om den sociala verklighetsbilden. Det gäller därför att låta eleverna få tillfällen att göra uttryck i praktiska övningar i flera olika vardagliga handlingar. Enligt den första observerade gav denne exempel på bilder för att eleverna skulle förstå det mentala inlärningssättet, sedan gjorde de en praktisk övning för att de skulle få känna av om hur det är för kroppen att slappna av och följa instruktioner till vidare utveckling i det mänskliga lärandet. Enligt Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) beskriver att moral som förmedlas innehar flera olika budskap. Den mentala träningen som läraren uppvisar och dessutom att eleverna får känna av det i praktiken i klassrummet kan vidare uppvisa sig i moraliska antaganden hos eleverna. Det kan komma i uttryck om att eleverna omedvetet utvecklar sitt tänkande.

Då den grundläggande regeln i läroplanen (Lpo94) är att alla elever som befinner sig i ett visst stadium i livet har skyldighet att gå i både förskola och grundskola, d.v.s. skolplikten. Men dock uttalar sig läraren i observation 1 att eleverna som inte är villiga att delta i den praktiska övningen om den mentala träningen kan ta rast. Detta säger läraren helt emot om vad skolplikten egentligen handlar om då schemalagda lektioner är förutsätt att elever ska delta i lektionen oavsett situation. Läroplanen (Lpo94) har dessutom en grundläggande punkt om att alla *"elever som verkar i skolan skall hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan/.../".* Vidare menar Christina Osbeck (2004) att normer och värderingar är handlingar som lärarna sänder ut till eleverna där de möjligtvis intar dessa normer och värderingar för att vidare använda i sin egen vardag, d.v.s. att det möjligtvis är acceptabelt att inte delta i vidare lektionstillfällen om man inte känner för det. Det är viktigt att lärarna sänder ut rätt budskap till eleverna för att tolkningen inte ska bli felaktig av eleverna. Ett bra budskap från läraren i observation 1 är bl.a. att han ville att de elever som inte fick underlägg

under detta lektionstillfälle skulle komma ihåg det till nästa gång den mentala övningen utförs.

6.2 Explicit lärande: observation 2

Under observation 2 som skedde i syslödssalen tar en elev vid bord 3 fram sin mobil och börjar spela musik på denna. Läraren ignorerar detta fenomen i någon minut innan läraren hotar med att frånta eleven sin mobiltelefon. Efter att läraren fråntagit elevens mobiltelefon då denne vägrat att stänga av musiken tog en elev vid bord 2 fram en mobil och börjar spela musik. Läraren ignorerar detta och eleven som blivit av med mobilen konfronterar läraren, läraren motiverar den här orättvisa behandlingen med att eleven vid bord 2 kan sköta sina uppgifter trots mobiltelefonens påverkan. Enligt Lpo94 ska alla människor ha lika värde d.v.s. att det ska vara jämställt mellan könen vilket denna händelse inte förmedlar då läraren utan förklaring fråntar elevens mobiltelefon. Förklaringen kommer först efter elevens konfrontering, vilket Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) menar att det ska finnas klassgemenskap och regler ska formuleras fram utifrån denna gemenskap och inte enbart utifrån läraren.

Något gemensamt för samtliga observationer var att varken närvaro eller frånvaro togs av läraren. Detta strider mot skolplikten som enligt Gerd B Arfwedson och Gerhard Arfwedson (1995) uttrycker sig när de använder läroplanens mål då skolan ska förmedla mål och syfte till elevernas systemstabilisering. Då lärarna inte använder sig av den obligatoriska skolpliktens närvarosystem innebär detta att eleverna som möjligtvis inte befinner sig på lektionen hamnar utanför den ram som skolsystemet åsyftar att inbringa.

6.3 Explicit lärande: observation 3

Observation 3 skedde när klassen hade deras klassföreståndare och ämnet som de skulle ha fick skjutas upp för viktig klassinformation skulle förmedlas. Detta skedde genom en bildvisning av människor i tredje världen där klassföreståndaren frågade eleverna vad de tyckte och kände när de såg dessa bilder. Läraren vävde här in sina egna åsikter för att poängtera sin slutpoäng om att vara tacksam för hur bra de har det med gratis mat. Enligt Robert Thornberg (2004)² förväntas läraren att medvetet påverka eleverna enligt en viss uppsättning värden och normer vilket i detta sammanhang skedde genom den här tydliga presentationen av vad som är rätt och fel. I detta sammanhang fick eleverna dessutom

utveckla sig själva genom att besvara de frågor som ställdes av läraren och reflektera över de bilder som visades. Robert Thornberg (2004)² menar vidare att eleverna får möjlighet att utöva en viss kontroll över vad de anser är rätt och fel.

Trots att ingen uttalad närvaro togs av läraren togs ämnet skolklubb upp för diskussion då det visar sig att x antal elever har skolklubb vid ett annat lektionstillfälle. Det är nolltolerans på detta beteende enligt klassföreståndaren och förklarar åtgärderna för skolklubb som blir att föräldrarna kontaktas för samtal. Enligt Lpo94 är det viktigt att läraren samarbetar med hemmen i elevernas fostran och därvid klargör skolans normer för att det oacceptabla beteendet, d.v.s. skolklubb, inte ska upprepas.

6.4 Explicit lärande: observation 4

Lärarens upplägg av lektionen i observation 4 var att genom bildvisning lära eleverna ordförståelse. Efter presentationen av de bilderna med respektive ord fick eleverna svara på några frågor om dessa. Klassen gick senare igenom med läraren då med metoden att läraren ställer frågan och pekar på eleven som läraren önskar ska svara. Enligt Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) är det viktigt för det moraliska lärandet att undervisningens upplägg är så intressant som möjligt för elevernas bästa utveckling. Vilket läraren i observation 4 känner vikt vid dock kan detta upplägg hamna i olika konsekvenser då alla individer är olika och har olika förutsättningar för att lära.

Under den korta intervjun framkom det att läraren från observation 4 anser att normer och värderingar utförs och förmedlas på olika sätt beroende på vem man är som person. Läraren anser att det är helt omöjligt att leva upp till läroplanens mål om att varje enskild elev ska ha möjlighet att finna sin unika egenart när läraren har klasser med flera elever samtidigt. Carina Henriksson (2004) betonar även elevernas rättigheter om att varje individ ska behandlas unikt. Dock är det även elevernas skyldighet att ta ansvar för sin egen inläring till vidare utveckling.

6.5 Implicit lärande: observation 1

Enligt Katarina Norberg äger den tysta pedagogik rum i klassrum genom gester och genom andra inte helt uppenbara medel förmedlar värderingar och moral. Hon menar även att moralen som en person förmedlar görs utanför personens lärarroll och att detta kan komma att förmedlas på raster och mellan lektionerna. Enligt läroplanen grunder sig det obligatoriska

skolväsendet på demokratins grund, d.v.s. att var och en som verkar inom skolan ska främja aktning för varje människas egen värde och dessutom ha respekt för den gemensamma miljön. Beteendet hos läraren i observation 1 där läraren valde att delta i den praktiska övningen med mental träning medförde att läraren frånsade sig sin lärarroll och blev en i gruppen. Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) menar i detta fall att det påverkar eleverna genom sättet läraren agerar, då läraren möjligtvis vill åt elevernas uppmärksamhet.

Då en av eleverna frågar läraren innan övningen ska äga rum om man ska fokusera på att vara ensam i sina tankar eller om man ska tänka att man är tillsammans med andra kompisar svarar läraren *"jag tycker att man ska vara ensam"*. Detta påpekande i en gemensam övning som mer eller mindre ska främja elevens utveckling, i överensstämmelse med läroplanens mål att ge eleven möjlighet att finna sin unika egenart, bidrar till att eleven inte längre är en del av den gemensamma gruppen utan individualiseras och utelämnas till det enskilda tänkandet.

6.6 Implicit lärande: observation 2

Lärarens rörelsemönster under denna observation uteslöt näst intill helt vid bord 1. Enligt läroplanen ska ingen elev diskrimineras eller utsättas för kränkande behandling. I detta fall som läraren rörde sig mellan de andra två borden glömdes detta bord nästan bort. Läraren befann sig enbart vid bord 1 vid två tillfällen under hela lektionstiden. Enligt Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) är läraren en moralisk förebild för eleverna och genom att exkludera vissa bord av elever i detta sammanhang visar det på att ett sådant beteende är acceptabelt.

När eleverna inte var uppmärksamma under genomgången av dagens lektion uttryckte läraren sig först med en aggressiv ton för att sedan byta tonläge till ett vädjande. Under det aggressiva tonläget blev det ingen förändring på elevernas beteende men då tonläget förändrades till det vädjande så lyssnade eleverna. Enligt Gunnel Colnerud (2004) använder sig läraren i detta sammanhang av den moraliska interaktionen där lärarens aggressiva uttryck och agerande gentemot eleverna ger motsatt effekt till det läraren menade att uppnå.

6.7 Implicit lärande: observation 3

Efter att läraren har haft sin genomgång av det matkrig som eleverna vid ett tidigare tillfälle har orsakat så är det dags för den schemalagda matematiklektionen att börja. Det första som händer efter att läraren delat ut diagnoserna är att en av eleverna får lämna lektionssalen

tillsammans med en extrapersonal. Genom att exkludera en elev från den gemensamma gruppen motsätter handlingen läroplanens mål om individens okränkbarhet och frihet till att delta i den gemensamma gruppens undervisning. Enligt Gerd B Arfwedson och Gerhard Arfwedson (1995) är inläring av normer och principer kontextuell och ska således överensstämma med skolans och samhällets gemensamma värderingar. Lärarens roll i detta sammanhang är att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling som kan uppstå, i detta fall då exkluderandet av en enskild elev tillåts av läraren strider handlandet mot läroplanens mål.

Genom att läraren tydligt försöker få eleverna att jobba ihop pengar till den gemensamma klassresan förmedlar läraren inte bara en utsagd grupp tillhörighet utan även ett budskap om ansvarstagande. Detta är i överensstämmelse med den etik som förvaltas i läroplanens mål. Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2003) menar att lärarens sätt att bemöta eleverna styr deras handlande till olika normer och värderingar om vad som anses vara bra eller dåligt, i detta fall så förmedlar läraren en form av ansvarstagande och plikt känsla.

6.8 Implicit lärande: observation 4

Enligt Gunnel Colnerud (2004) utgår den moraliska instruktionen om tillsägelser i form av interjektionen. Detta kom att visa sig under observation 4 då läraren vid ett tillfälle höjde rösten och sa; ”*det räcker!*”, ”*flytta isär om ni inte kan sitta med varandra!*”. Förutom dessa tillsägelser som skedde på svenska var resterande undervisning på spanska. Den här språkliga distinktionen har en avgörande faktor då lärarens uttryckssätt har en stor påverkan på elevernas utveckling enligt Gunnel Colnerud och Robert Thornberg (2004).

Under de korta intervjuerna och inte enbart observation 4, framkom det att ingen av lärarna medvetet tänker på eller märker av läroplanens befinnande, utan de utgår från sina egna erfarenheter och uppfattningar i sitt undervisande.

7. Diskussion/slutsats

Vår målsättning med detta arbete var inte att göra en generaliserbar undersökning av hur moraler och värderingar förmedlas i skolpliktens skolår, utan ta reda på hur läraren förmedlar de normer och värderingar i sin undervisning som beskrivs i Lpo94. Under vår undersökning är vi övertygade om att vissa av läroplanens mål genomförs på korrekt sätt men att detta skulle komma från den medvetna vetskapen om läroplansmålen är osannolikt. De mål som

uppfylls precis som de som inte uppfylls anser vi kommer från lärarnas egna erfarenheter och värderingar som i sin tur härstammar från deras uppväxt och skolgång. Eftersom alla är enskilda individer lär de ut på sitt eget sätt.

”Lärarens betydelse för det moraliska klimatet kan inte överskattas” – (Gunnel Colnerud, 2004, s. 21)

I denna mening ovan enligt Gunnel Colnerud (2004) är läraren starkt knuten till det framtida moraliska klimatet då lärarrollen fostrar de nya medborgarna, dock kan man då fråga sig vilken betydelse läroplanen har då lärarna agerar utifrån sig själva. Läroplanen som styrdokument för det moraliska lärandet säger inte bara emot sig själv vid flertal tillfällen utan kräver även det omöjliga av lärarna. Detta gör att läroplanen inte fyller någon större funktion då den varken aktivt praktiseras och den har tolkningsmöjligheter som stödjer alla typer av undervisning. Exempel på detta är att eleven dels ska tillhöra en gemenskap som delar en viss värdegrund samtidigt som eleven ska hitta sin unika egenart.

Resultatet som vi fått fram efter vår tematisering ur explicit och implicit lärande har givit oss den uppfattningen om att en ny läroplan inte är nödvändig för den moraliska fostran av de nya medborgarna. Anledning till detta ställningstagande är att vi är medvetna om att en ny läroplan kommer att införas år 2011. Varför ska ytterligare tid och resurser läggas på att ta fram en ny läroplan som ska behandla moral hos elever då den nuvarande läroplanen inte används i den praktik som existerar i nuläget.

Detta är ett ämnesområde som aldrig kommer att sluta förändras. Det är därför viktigt att kontinuerligt återkomma till ämnet för att kunna visa på den moraliska utvecklingen som sker i samhället.

För vidare forskning inom ämnet moral och skola föreslår vi att det skulle vara intressant att se det ur elevernas perspektiv utifrån läroplanen. Genom att se ur detta perspektiv skulle den kvantitativa metoden vara en möjlighet för att kunna samla ihop empiri utifrån elevernas kännedom om läroplanens existens. Den undersökning vi har gjort kan vidare utvecklas i större magnitud för att påvisa ett säkrare resultat. Det är även viktigt att göra återkommande undersökningar i detta område för att se på det samhällseliga moraliska klimatets utveckling i praktiken. Då styrdokumentets utgångspunkt är att se till att samhällets medborgare fostras till

den förväntade bilden av en god sådan, det vill säga behålla tidigare generations normer och värderingar i fostran av den senare generationen oberoende av samhällsutvecklingen. avslutningsvis vill vi påpeka att det som anses vara det goda idag är inte nödvändigtvis det goda dagen efter.

Referenser

- Arfwedson, Gerd B och Arfwedson, Gerhard (1995). *Normer och mål i skola och undervisning*. Stockholm: HLS Förlag.
- Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Trelleborg: Liber AB.
- Colnerud, Gunnel och Thornberg, Robert (2003). *Värdepedagogik i internationell belysning*. Stockholm: Skolverket.
- Colnerud, Gunnel (red.) (2004). *Skolans moraliska och demokratiska praktik*. Linköpings universitet: UniTryck.
- Colnerud, Gunnel och Hägglund, Solveig (red.) (2004). *Etiska lärare – moraliska barn. Forskning kring värdefrågor i skolans praktik*. Linköpings universitet: UniTryck.
- Elvstrand, Helene (2004). ”Barnet en individ med rättigheter – vad betyder det i en skolkontext?” I Colnerud, Gunnel och Hägglund, Solveig (red.) (2004). *Etiska lärare – moraliska barn. Forskning kring värdefrågor i skolans praktik*. Linköpings universitet: UniTryck.
- Giddens, Anthony (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Grönmo, Sigmund (2006). *Metoder i samhällsvetenskap*. Malmö: Liber AB.
- Henriksson, Carina (2004). ”Läraren som moralisk agent”. I Colnerud, Gunnel och Hägglund, Solveig (red.) (2004). *Etiska lärare – moraliska barn. Forskning kring värdefrågor i skolans praktik*. Linköpings universitet: UniTryck.
- Kvale, Steiner (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla (red.) (1999). *Vygotskij och skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Lpo 94. Tillgänglig: < <http://www.skolverket.se> > (2009-03-13).
- Norberg, Katarina (2004) The School as a Moral Arena: ”*Constitutive values and deliberation in Swedish curriculum practice*” Umeå universitet.
- Osbeck, Christina (2004). ”Värdegrund i skolan. Uppdrag, elevperspektiv och didaktiska reflektioner”. I Colnerud, Gunnel och Hägglund, Solveig (red.) (2004). *Etiska lärare –*

moraliska barn. Forskning kring värdefrågor i skolans praktik. Linköpings universitet: UniTryck.

Söderström, Åsa (2004). ”Elevers ansvar för sitt skolarbete – ett individuellt projekt”. I Colnerud, Gunnel och Hägglund, Solveig (red.) (2004). *Etiska lärare – moraliska barn. Forskning kring värdefrågor i skolans praktik.* Linköpings universitet: UniTryck.

Thornberg, Robert (2004)¹. ”Dunkla vrår i skolans värdepedagogiska praktik”. I Colnerud, Gunnel (red.) (2004). *Skolans moraliska och demokratiska praktik.* Linköpings universitet: UniTryck.

Thornberg, Robert (2004)². ”Lärarens fostrade roll i den värdepedagogiska praktiken”. I Colnerud, Gunnel och Hägglund, Solveig (red.) (2004). *Etiska lärare – moraliska barn. Forskning kring värdefrågor i skolans praktik.* Linköpings universitet: UniTryck.

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken.* Lund: Studentlitteratur.

Wikipedia. Tillgänglig: <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Explicit>> (2009-05-20).

Wikipedia. Tillgänglig: <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Implicit>> (2009-05-20).

Övermalm, Sara (2004). ”Gestaltning av värdegrunden”. I Colnerud, Gunnel och Hägglund, Solveig (red.) (2004). *Etiska lärare – moraliska barn. Forskning kring värdefrågor i skolans praktik.* Linköpings universitet: UniTryck.

Bilaga 1. Intervjuguide

1. Anser du att vår närvarande i klassrummet har påverkat dig eller elevernas beteende?
2. Hur länge har du jobbat inom lärarbranschen?
3. Hur länge har du varit inom den aktuella skolan du jobbar på?
4. Vad vet du om Läroplanen, d.v.s. Lpo94?
5. Hur ofta utgår du medvetet från Lpo94?

Bilaga 2. Resultat från fältstudien

Observation 1 - SO-lektion, kl. 09.15-10.05

- Lektions utgångspunkt handlar om att träna på en bättre självförtroende med hjälp av mental träning.
- Börjar lektionen med att upprepa lite av gårdagens lektion med hjälp av PowerPoint.
- Inga av eleverna hade bestämda platser så alla kom in och satta sig var de än ville.
- Första gruppen som kom in bestod av sju elever, fyra flickor och tre pojkar, de alla hälsade på oss med ett ”hej”.
- Efter att 20 minuter av lektionen hade gått strömmade det in två grupper till av elever, sammanlagt blev det 12 tjejer och 9 killar, ingen av dessa hälsade på oss.
- Medan eleverna strömmade in avbröt läraren sin presentation men hade dock inga större kommentarer om att de var försenade.
- Av de sammanlagda eleverna, d.v.s. 21 elever, var det endast två av eleverna som hade block och penna med sig för att eventuellt anteckna under lektionen.
- Läraren fortsätter sin lektion med att ge exempel från gårdagens lektion för att tydliggöra det som ska förmedlas.

- Efter avslutade exempelvisning talade läraren om att de skulle genomföra en mental träning genom att lyssna på avslappnande musik med en kvinnlig röst som instruerade eleverna till avslappning och sedan på läraren.
- Läraren tydliggjorde om att underlägg inte finns till alla i klassen så de elever som kom i tid fick underlägg till träningen om de ville och om det fanns underlägg över så var det utdelning till dem som kom senare. Vidare fortsatte läraren genom att tala om för att eleverna att om de inte vill vara med i den mentala träningen fick de gå och ta rast om de ville, med ett starkt ton.
- Läraren uttryckte vidare att de elever som ville ha underlägg denna gång men inte fick skulle komma ihåg det själv för att nästa gång få underlägg först.
- Eleverna blev innan träningen väldigt stökiga och högljudda och läraren kunde inte få sin röst hörd förrän efter flera högljudda kommentarer (eleverna skulle hitta en bra position för träningen).
- Elev uttryckte sig under presentationen: *”ska man tänka att man är ensam eller ska man tänka att man är med kompisar?”* Läraren svarade: *”jag tycker att man ska vara ensam”*.
- Det gick nästan fem minuter och eleverna hade fortfarande inte fått ordning på sig själva då träningen skulle börja (massa buller och skratt utkom från eleverna medan läraren försökte få tyst på dem).
- Läraren som väljer att delta i övningen väljer här att ignorera de elever som inte håller sig sansade och fokuserade.

ÖVRIGT

- Helklassundervisning.
- Klassrummet: består av bänkrader med antingen två eller tre sittplatser tillsammans och en kateder längst fram.
- Lärarens position i klassrummet: befinner sig mestadels framför klassen med undantag då läraren deltog i den mentala träningen.
- Handuppräkningsgaller.

- Läraren höjde sin röst och sa den elevs namn som han antog inte lyssnade på honom eller pratade med kamraten bredvid.
- Ingen närvaro eller frånvaro togs av läraren.
- Det var sammanlagt nio pojkar och tolv flickor i klassen.

KORT INTERVJU

- Han ansåg inte att vår närvaro i klassen ändrade elevernas beteende i klassrummet.

Observation 2 – Syslöjdslektion, kl. 10.10-11.40

- Läraren börjar med en väldigt aggressiv ton för att få eleverna på sina platser i salen för att få de i ordning.
- Lektionen började väldigt stökigt då eleverna inte kom i tid utan de kom 2-3 elever efter var tredje minut.
- Lektionen började inte förrän efter att 10 minuter efter 10.10.
- Då läraren inte kunde få tyst på eleverna ändrade hon sitt sätt att tala genom att uttrycka sig mildare i rösten, ”snälla, kan ni vara tysta?”.
- En av eleverna vid bord börjar att spela musik från mobiltelefonen, läraren ignorerar detta i någon minut innan läraren hotar med ta elevens telefon.
- Eleven stänger av mobilen och den ligger tyst på bordet i någon minut innan den börjar spela musik igen, läraren gör nu slag i saken och fråntar mobiltelefonen från eleven.
- Efter 15 minuter av lektionen märktes det att läraren var väldigt omtyckt av eleverna i klassen då hon blev tillfrågad om att åka på klassresa med dem till Göteborg.
- Under lektionen är det tillåtet för eleverna att jobba med mobiltelefonen uppe med musik på.
- Några minuter senare börjar en elev på bord 2 leka med sin mobil och spela musik som resultat av detta ignorerar läraren detta fenomen. Eleven som blivit av med sin mobil uppmärksammar denna orättvisa och konfronterar läraren. Läraren motiverar detta agerande med att eleven som nu spelar musik kan sköta sina arbetsuppgifter trots mobilens musikspelning.
- Utav fyra bord med fyra sittplatser i varje bord var tre av dem fullsatta (se vidare, Bild 1).

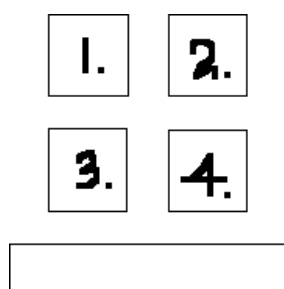

Bild 1. Visar på hur de fyra borden är placerade och katedern längst fram i syslöjdsklassrummet (2009-05-14).

- Bord 1. – jobbade självständiga.
Bord 2. – läraren befinner sig väldigt ofta vid bordet och hjälper eleverna.
Bord 3. – gör inget, tramsar och är väldigt högljudda.
- Under lektionens gång var det väldigt mycket högljudda konversationer mellan bord 2 och bord 3. De pratade om allt annat förutom syslöjd.
- Läraren befinner sig enbart runt bord 2 hela tiden och har ingen koll om vad bord 3 gör eller inte gör.
- Det finns tydligt ett par i denna klass (sitter vid bord 3) då de pussar och kramar varandra offentligt i klassrummet medan läraren varken säger eller gör någonting mot dem.
- 20 minuter av lektionen har gått och bord 3 gör fortfarande ingenting.
- 40 minuter av lektionen har gått och bord 3, d.v.s. 3 av 4 elever håller på med det som ska göras i lektionen (läderarmband) samtidigt som läraren hjälper dem. Den fjärde eleven fortsätter att tramsa och gör inget speciellt än att hålla på med sina egna plagg (små tygbitar som han tejpar ihop som han anses vara underkläder och ger till eleverna i klassen).
- Läraren försöker under hela lektionen att vara social genom att åtminstone gå till alla bord och fråga eleverna om hur det går med uppgiften och om de behöver hjälp. Bord 1 hade inga större problem (läraren var enbart vid deras bord 2 gånger under hela lektionen), vid bord 2 och 3 befann sig läraren typ största delen av lektionstiden där läraren skuttade runt och gick från den ena bordet till det andra.
- Eleven från bord 3 har efter 1 timme av lektionen fortfarande inte gjort någonting som ska göras under lektionen.

- Det finns tydliga uppdelningar i de bord som eleverna sitter i, bord 1 pratar inte, är självständiga och räcker upp handen när de behöver hjälp från läraren, bord 2 jobbar och pratar med varandra, skojar med varandra men samtidigt gör det dem ska och bord 3 pratar och är väldigt högljudda, går runt i klassrummet och gör inget som har med lektionen att göra.
- Lektionen som varade i 1 timme och 30 minuter gick åt till att göra en läderarmband var men det var ändå inte alla elever som gjorde det.
- En av eleverna från bord 2 jobbade självständigt med vad han kallar en voodoo-docka. Läraren tillät det.

ÖVRIGT

- Halvklass med enskilt arbete.
- Klassrummet: bordsgrupper med fyra platser (se bild 1.)
- Lärarens position i klassrummet: rör sig mellan dessa bord.
- Ingen närvaro eller frånvaro togs av läraren.
- Det var sammanlagt tre pojkar och åtta flickor i klassen.

KORT INTERVJU

- Vår närvaro har enligt intervjupersonen inte påverkat hennes lektion med eleverna utan hon tycker att allting alltid har fungerat så som det gjorde idag. Hon har jobbat som syslöjds lärare i cirka 10 år men enbart jobbat ett år i den skola hon är anställd idag. Hon anser att det är styrdokumentet som skolan utgår ifrån men det är ingenting som hon utgår ifrån. Det handlar om läraren själv, d.v.s. varje lärare utgår och förmedlar normer och värderingar som de själva är som person. Målet med ämnet är att se till att eleverna ska kunna vara självständigt, d.v.s. tänka själv i både skrift och skiss, fundera ut lämplig material och redskap till rätt uppgift och dessutom kunna reflektera det som har gjorts.

Observation 3 – Matematiklektion, kl. 12.15-12.55

- Ämnet som eleverna ska ha nu hålls av deras klassföreståndare.
- Han börjar sin lektion med att vara väldigt specifikt om att det är andra viktigare saker som måste tas upp innan matematiken.
- Alla elever sitter på sin plats och är tysta medan läraren talar. Läraren uttalar sig i en väldigt tydlig och allvarlig ton i rösten.
- Läraren upprepar tydligt omgångar om vad som ska sägas och än en gång att det är väldigt viktigt.
- Det som uppdagades var att vissa elever hade skolkat och att skolan har en nolltollerans mot skolk så de elever som hade gjort detta skulle få ett brev med sig hem som elevernas föräldrar skulle skriva under.
- Läraren uttrycker sig i det sätt han vill att eleverna ska veta vad han tänker på och känner vid tillfället.
- Läraren använder sig med hjälp av en dator med bilder om ämnet som han anser är viktigare än matematiken. Läraren ville att eleverna skulle berätta för honom vad de tänker på och vad de känner när de ser på dessa bilder och räcka upp handen när de vill säga någonting.
- Det är inte bara uppvisandet av matens betydelse som läraren försöker förmedla utan även demokratiska värderingar och medmänsklighet.

- Bild 1 – ett magert barn med sin mamma.
Eleverna uttryckte sig i termer som: ”barn byts mot mat”, ”aids”, ”svält”, ”prostitution” etc.
- Bild 2 – ett barn som äter mat från marken.
Eleverna fick utveckla det de ville säga med hjälp av frågor som ställdes från läraren, d.v.s. efter en tanke som eleverna uttryckte sig i fick de en följdfråga från läraren, ”varför tänker du så?”, ”varför känner du så?”, ”känner du något när du tittat på bilden, i så fall vad?” etc.
- Bild 3 – stod ett ord med stora bokstäver: ”MATKRIG?!?!?!?”
Läraren blev väldigt upprörd och arg när han fick reda på att matkrig inträffades i skolans matsal igår när han inte befann sig i skolan. Det var en lärare som kunde peka ut att det var elever från denna klass som var delaktiga i matkriget.

- Efter den sista bilden blev det en allvarlig stämning i klassrummet, eleverna satt tysta och läraren hade en allvarlig ton när han sa flera gånger om att: *"varje gång ni har matkrig vill jag att ni först tänker på de bilder ni såg precis!"*.
- Efter bild omgången var eleverna väldigt aktiva om att veta mer om vad vi kan göra med de resterade av maten som finns kvar i skolan. Läraren berättar för dem att det finns regler i skolan om vad det gäller när det finns matrester kvar efter dagen.
- Vidare berättar han om ett projekt som han och hans kollega en gång i tiden startade, att ge bort maten till personer som inte har mat i gatan o.s.v. men att de var tvungen att lägga ner projektet p.g.a. Sveriges lagar om att man inte får ge bort mat utan det hellre ska kastas.
- Läraren är väldigt tydligt när han talar för eleverna, han började vid ett tillfälle att säga: *"Det jag vill att ni ska tänka på..."* Detta uttryck avslutade han sitt ämne om matkriget. Läraren uttrycker återigen om vad han tänker på och tycker om elevernas beteende angående händelsen och var väldigt tydligt om att han inte vill höra att det händer igen.
- Efter den långa tiden av diskussion kring matkrig sa han att de vidare skulle fortsätta lektionen med vad det egentligen skulle handla om, matematik.
- Förutom klassföreståndaren så finns det även en extrapersonal i klassrummet, en speciallärare som när klassinformationen är över tar med en elev ut till ett annat klassrum.
- Eleverna hade under veckan gjort en matematik diagnos och skulle få tillbaka resultatet idag och läraren skulle gå igenom resultatet tillsammans med eleverna för att se om han eventuellt hade rättat fel.
- Under utdelning av diagnosen var eleverna för första gången någorlunda högljudda och pratade med kamraten som satt bredvid. Det blev lite stökigt.
- Under genomgången fick eleverna svara efter handuppräckning och dessutom tillsägelse från läraren.
- Genom en stund av rättningen klappade han en elev på axeln som satt längst fram i klassrummet för att ge honom beröm för bra uppförande, d.v.s. att han satt tyst under hela lektionen och talade enbart när han fick ordet genom handuppräckning.
- Den sista fem minuterna av lektionen gick till att berätta om att deras klassresa kanske inte kommer att kunna utföra alla de aktiviteter som eleverna ville eftersom de inte

hade tillräckligt med pengar. Läraren i detta sammanhang uttryckte sig om att eleverna skulle tjäna ihop sina pengar som t.ex. att panta burkar, baka bullar att sälja, men fick absolut inte gå fram till sina föräldrar och fråga efter pengar. Detta eftersom det är någonting som eleverna ville göra och då måste man kunna stå för det själv. Läraren uttryckte detta i en väldigt tydlig ton.

- Vidare avslutade han lektionen genom att säga att: *"om pengarna i räcker till får vi ha ett gemensamt beslut om vilka aktiviteter som vi ska hoppa över"*.

ÖVRIGT

- Helklassundervisning.
- Klassrummet: består av bänkrader som är riktade mot katedern.
- Lärarens position i klassrummet: befinner sig endast framför klassen.
- Ingen närvaro eller frånvaro togs av läraren. Dock frågade han de elever som satt i klassrummet om vem som inte har varit i skolan idag.
- Det var sammanlagt nio pojkar och tolv flickor i klassen.

KORT INTERVJU

- Han anser inte att vår närvaro har påverkat eleverna utan alltid fungerar som det alltid gjort. Han har jobbat sex år som lärare och sex år som fritidspedagog, d.v.s. sammanlagt tolv år som lärare. Läroplanen är ingenting vi egentligen tänker på utan varje termin planera in det som behövs för att få ihop bitarna som saknades från föregående termin. Normer och värderingar är väldigt viktigt, det gäller att fånga ögonblicket och ta upp den viktigaste informationen först innan lektionens början.

Observation 4 – Språk (spanska) Kl. 13.00-13.45

- Lektionen började 10 minuter efter 13.00.
- Läraren börjar med att hälsa alla elever på spanska och eleverna hälsade läraren tillbaka på spanska.
- Läraren började sin lektion med att presentera bilder på spanska som hon vidare satt upp på tavlan medan eleverna satt tysta och lyssnade. Eleverna fick svara på svenska

när hon frågade på spanska om vad det ena och det andra betyder (de hade lektion om familjeträdet, d.v.s. farmor, farfar, mormor, morfar, mamma, pappa, etc.

- Läraren pratade enbart spanska under lektion oavsett om eleverna frågade någonting på svenska.
- När någon av eleverna i klassen var stökiga uttryckte läraren sig i termer som: ”det räcker!”, ”flytta isär om ni inte kan sitta med varandra!” etc.
- Det var tydliga anvisningar om vad eleverna får göra och inte göra i hennes klassrum. En händelse som inträffade var att en elev kastade en pennvässare till en annan elev som satt längre bort men missade och hamnade en bit bort från där han egentligen skulle träffa. Läraren plockade upp det och sa med en allvarlig ton om att: *”jag vill inte att ni ska kasta saker och ting i mitt klassrum, vill ni låna någonting från varandra får ni gå och ge det eller så säger ni till mig så att jag vidare kan ge det till den andra personen, förstår ni?”*.
- Eleverna fick i uppgift att läsa upp deras svar på spanska och dessutom avgöra om det är rätt eller fel angående familjeträdet, svenska var inte tillåtet i denna uppgift.
- Under genomgången var det läraren själv som valde ut vem som skulle svara på den kommande uppgiften, så i detta sammanhang behövde inte eleverna räcka upp handen och det var de medvetna om. Läraren tog varannan elev så att alla fick chansen att både läsa upp och svara på uppgiften.
- Läraren använder sig väldigt mycket av tavlan, hon skriver medan eleverna antecknar i sina block för att det skulle vara läxa till nästa spansklektion.
- Läraren fick under lektionen en fråga som hon inte kunde svara på. Hon tog därför hjälp av ett lexikon.

ÖVRIGT

- Helklassundervisning med blandklass.
- Klassrummet: består av bordsrader med två elever vid varje bord.
- Lärarens position i klassrummet: befinner sig mestadels framför klassen med undantag då läraren gick runt för att hjälpa eleverna.
- Ingen närvaro eller frånvaro togs av läraren.
- Det var sammanlagt sex pojkar och elva flickor i klassen.

KORT INTERVJU

- Hon anser inte att vår närvaro i klassrummet har påverkat hennes eller elevernas beteende. Hon har varit lärare i tio år och jobbat i den skola hon är anställd i under alla sina år som lärare. Läroplanen (Lpo94) är ingenting som hon tänker på eller märker av men den finns alltid där. Under möten med alla i skolledningen diskuteras värdegrunder enbart under terminens slut om det finns tid. Normer och värderingar utförs på olika sätt beroende på vem man är. Hon anser att hon är ett bra exempel. Målet som finns i läroplanen är att läraren måste möta varje elevs enskilda behov men det är helt omöjligt när hon har klasser med 19-27 elever under varje lektion.